

PRZYRODA NA SZALI

UNESCO o Puszczy Białowieskiej

Obradujący w 43 sesji w Baku Komitet Światowego Dziedzictwa, w ramach przeglądu stanu ochrony ok. 180 obszarów światowego dziedzictwa, przyjął 3.06.2009 m. in. decyzję w sprawie Puszczy Białowieskiej. Przyjęta została decyzja w całości zgodna z jej wcześniejszą propozycją, wynikającą z misji IUCN przeprowadzonej w Puszczy w 2018 r. na zlecenie UNESCO.

W decyzji Komitet wyraził uznanie Białorusi za skuteczną ochronę naturalnych procesów i podjęcie renaturyzacji mokradł w jej części Puszczy, oraz za moratorium na odstrzał wilków w Puszczy, wzywając do zapewnienia stałej ochrony wilka w parku narodowym.

W stosunku do Polski, Komitet wyraził ubolewanie z cięć prowadzonych w Polsce w latach 2016-2018, naruszających tzw. „wyjątkowe uniwersalne wartości” obszaru światowego dziedzictwa. Wyraził zadowolenie z ich wstrzymania i wezwał Polskę m. in. do:

- zapewnienia, że w strefie ochrony ścisłej oraz w I i II strefie ochrony częściowej nie będą mieć miejsca żadne działania leśne, jak usuwanie martwych drzew, cięcia sanitarne, przygotowanie gleby ani sztuczne odnawianie lasu – wyjątkiem mogą być

- planowe działania odtwarzania grądów oraz ochrona czynna łąk, mokradł, gatunków zwierząt roślin lub grzybów;
 - ograniczenia cięć wykonywanych dla zapewnienia bezpieczeństwa do strefy 50 m od konkretnych dróg i szlaków i zapewnienia ich wykonywania tylko po jednoznacznej ocenie ryzyka;
 - opracowania spójnego planu ochrony przeciwpożarowej, bazującego na rygorystycznie przeprowadzonej ocenie ryzyka; powinien on być elementem zintegrowanego planu ochrony obszaru światowego dziedzictwa ludzkości;
 - anulowania aneksu do planu urządzenia lasu nadleśnictwa Białowieża;
 - zapewnienia, że nie będą wprowadzane inne aneksy do planów urządzenia lasu, z ewentualnym wyjątkiem dla bardzo rygorystycznie traktowanych ściśle niezbędnych działań dla zapewnienia bezpieczeństwa wynikających z dokładnej oceny ryzyka, ewentualne aneksy z dokładnym uzasadnieniem powinny być przed wprowadzeniem przedłożone Centrum Światowego Dziedzictwa do uzgodnienia z IUCN;
 - wstrzymania wszelkich prac ulepszających Drogę Narewowską, do czasu przedłożenia oceny oddziaływania na środowisko obejmującej m. in. „wyjątkowe uniwersalne wartości” obszaru światowego dziedzictwa.
- Komitet ponowił wezwanie do opracowania zintegrowanego planu ochrony całego

obszaru światowego dziedzictwa. Białoruś została wezwana do wzmocnienia statusu prawnego planów zarządzania obowiązujących w jej części Puszczy, Polska – do opracowania planu zarządzania swoją częścią obszaru, przy czym Komitet zastrzegł, że ochrona „wyjątkowych uniwersalnych wartości” obszaru światowego dziedzictwa

powinna stanowić główny cel tego planu, a projekt planu powinien być przedstawiony Centrum Światowego Dziedzictwa do uzgodnienia z IUCN.

Komitet ostrzegł, że nie zastosowanie się do zaleceń będzie prowadzić do wpisania Puszczy na listę obiektów w zagrożeniu.

Roztocze nowym polskim Rezerwatem Biosfery

19 czerwca 2018 r., decyzją Rady Programu „Człowiek i Biosfera” UNESCO, 18 nowych obszarów zostało wpisane na listę Rezerwatów Biosfery. Wśród nich znalazł się polski obszar Roztocze o powierzchni 297 tys. ha, który wraz z obszarem istniejącym już po stronie ukraińskiej ma tworzyć transgraniczny rezerwat biosfery. Pozostałe obszary wpisane na listę to:

- Dolina Dolnej Mury (Austria - element transgranicznego obszaru w dolinach Dunaju, Drawy i Mury na pograniczu austriacko-słoweńsko-chorwacko-serbskim);
- Lubombo Biosphere Reserve (w Eswatini, czyli w dawnym Suazi w Pd. Afryce);
- Saleh-Moyo-Tambora i Togean Tojo Una-Una (archipelagi i wybrzeża w Indonezji);
- Dolina Padu oraz Alpy Julijskie we Włoszech;
- Kobushi (góry w Japonii);
- Gangwon (góry) oraz Yeoncheon Imjin River (dolina rzeczna) w Korei Pd.;

- Nordhordland (region w zach. Norwegii, na pn. od Bergen);
- Jezioro Elton (słone jezioro w Rosji, przy granicy z Kazachstanem);
- La Siberia (bogaty w mokradła region w Hiszpanii);
- Dolina Cabriel (Hiszpania);
- Vindelälven-Juhtatdahka (1.3 mln ha za kołem polarnym w Szwecji);
- Voxnadalen (zdominowany przez lasy borealne obszar w Centralnej Szwecji);
- Wyspa Wight w Anglii.

Rezerваты biosfery to obszary desygnowane pod egidą UNESCO jako „pilotażowe obszary zrównoważonego rozwoju”. Muszą zawierać tzw. strefę rdzeniową przeznaczoną do ochrony przyrody (zwykle są to obszary chronione, np. parki narodowe i rezerваты), „strefę buforową” w której realizowane są rozmaite aktywności, a chroniącą walory kulturowe i różnorodność biologiczną ekosystemów antropogenicznych i półnaturalnych, oraz „strefę przejściową” w której „różne podmioty współpracują dla zrównoważonego rozwoju”. Funkcjonowanie rezerwatów biosfery ma opierać się na dobrowolnej współpracy różnych stron i społeczności.

Na świecie jest ok. 704 rezerwatów biosfery. Dość częste są przypadki znoszenia tego statusu (dotąd skreślono 45 obszarów). W Polsce „rezerwatami biosfery” są dotychczas:

Babia Góra, Puszcza Białowieska, Jeziora Mazurskie, Słowiński Rezerwat Biosfery, Karconosze, Tatry, Wschodniokarpacki Rezerwat

Biosfery, Puszcza Kampinowska, Bory Tucholskie i Polesie Zachodnie. Działa także Polski Komitet ds. programu „Człowiek i Biosfera”.

Komisja Europejska upomina się o przyrodę w polskim leśnictwie i o dokończenie wyznaczania obszarów Natura 2000

W dniu 25 lipca 2019 r., Komisja Europejska przeszła do kolejnego kroku procedury prawnej i wystosowała do Polski tzw. Uzasadnioną Opinię, zarzucając naruszenie prawa UE przez polskie prawo dotyczące gospodarki leśnej i urządzania lasu. Pierwsze zarzucane naruszenie polega na braku możliwości kontroli sądowej zatwierdzanych planów urzędzenia, skutkującej brakiem narzędzia kontrolującego ich zgodność z wymaganiami prawa środowiskowego. Drugie naruszenie polega na wyłączeniu wobec gospodarki leśnej wymogów ochrony gatunkowej przez art. 14b ustawy o lasach (uznający, że przestrzeganie określonych przez ministra tzw. wymagań dobrych praktyk w gospodarce leśnej zapewnia ochronę gatunków i zwalnia z konieczności przestrzegania innych przepisów). Postępowanie w tej

sprawie Komisja rozpoczęła rok temu; Polska obiecała wówczas dokonać odpowiednich zmian w prawie, ale tego nie zrobiła.

Komisja wszczęła również formalne postępowanie przeciwko Polsce o niewystarczające wyznaczenie sieci obszarów Natura 2000, wystosowując w tej sprawie Formalne Ostrzeżenie. W zakresie wyznaczenia sieci Natura 2000 Polska od 2009 r. spoczęła na laurach, mimo że dla kilkunastu gatunków i typów siedlisk wciąż brakuje obszarów.

Ponadto, Komisja skierowała do Polski Formalne Ostrzeżenie w sprawie zbyt powolnego wykonywania wyroku Trybunału Sprawiedliwości UE C-336/16 z 22 lutego 2018 r. dotyczącego ochrony przed smogiem. Komisja uważa, że podejmowane przez Polskę działania są niewystarczające, nieskoordynowane i zbyt powolne. Jeżeli odpowiedź Polski udzielona w ciągu dwóch miesięcy będzie niesatysfakcjonująca, Komisja zawnioskuje do Trybunału o nałożenie na Polskę kar finansowych (mają one postać sumy jednorazowej oraz kary dziennej za każdy dzień aż do usunięcia naruszenia).

Pakiet spraw naruszeniowych załatwionych przez Komisję był ostatnim przygotowanym przez odchodzącą komisję Junckera (zwykle jednak zmiana Komisji nie wpływa znacząco na toczące się sprawy) i był stosunkowo szeroki. Komisja podjęła m. in. formalne działania kwestionujące:

- niewystarczającą sieć Natura 2000 także w Portugalii, Słowacji i Rumunii;
- zastosowanie kleju i sieci jako narzędzi polowania na ptaki we Francji;

- zbyt późny termin zakończenia okresu polowań na gęsi we Francji, zachodzący już na początek migracji na tereny lęgowe;
- niewystarczającą ochronę turkawki i jej siedlisk we Francji i Hiszpanii;
- pogarszający się stan ochrony górskich i niżowych łąk świeżych w Niemczech i w Słowenii, niewystarczający monitoring i działania zapobiegające temu stanowi rzeczy;
- brak odpowiednich ocen oddziaływania na środowisko wobec wydobycia torfu w Irlandii;
- brak odpowiedniego planowania i wdrożenia ochrony obszarów Natura 2000 wyznaczonych w Grecji (pозew do TSUE!);
- niewystarczające procedury ocen oddziaływania na środowisko i ich ewentualnej kontroli sądowej w Austrii, Estonii, na Malcie i na Węgrzech;
- brak drożności dla ryb francuskich zapór na Renie powyżej Strassbourga i zbyt powolny postęp w rozwiązywaniu problemu;

- niewystarczające działania Niemiec zapobiegające zanieczyszczeniu wód przez azotany pochodzenia rolniczego;
- niewystarczające oczyszczanie ścieków komunalnych w Szwecji.

Typowe postępowanie naruszeniowe prowadzone przez KE (wszczynane dopiero po dłuższym czasie nieformalnych rozmów i korespondencji, które w 90% przypadków załatwiają sprawę bez postępowania) ma dwa etapy oficjalnej korespondencji, tzw. Formalne Ostrzeżenie i Uzasadnioną Opinię, na każdym etapie zainteresowane państwo ma wyznaczony termin odpowiedzi na te listy – jeśli nie doprowadzą one do rozwiązania problemu, Komisja kieruje sprawę do Trybunału Sprawiedliwości UE, który ocenia czy doszło do naruszenia. Jeśli wnioskowane przez Komisję i stwierdzone wyrokiem TSUE naruszenie nie zostanie usunięte, Komisja w uproszczonej procedurze (tylko jedno Formalne Ostrzeżenie) wnioskuje o kary finansowe, a Trybunał je nakłada.

Polowania wedle uznania

Od 1 sierpnia 2019 r. po raz pierwszy otwarty został w Polsce sezon łowiecki na szakale złociste (*Canis aureus*). Jest to gatunek, którego występowanie dawniej było ograniczone do Bałkanów i południowej Azji, ale który kilka lat temu, w wyniku naturalnej ekspansji, zaczął rozszerzać swój zasięg ku północy i pojawił się m. in. w Polsce. Pierwsze jego stwierdzenie w Polsce pochodzi z 2015 r. W 2017 r. Minister Środowiska wciągnął szakala na listę gatunków łownych, z dwuletnim moratorium na odstrzał, które właśnie się kończy.

Jak ustaliła agencja informacyjna Oko Press, sumaryczna liczba szakali zaraportowanych przez koła łowieckie w 2019 r. wynosi 1008 osobników. Według danych naukowych, liczba wiarygodnych stwierdzeń gatunku w Polsce w latach 2015-2019 wynosi ok. 10, z czego 6 obserwacji dotyczyło osobników martwych, a tylko raz potwierdzono rozród. W sezonie łowieckim 2019/2020 w planach dla obwodów łowieckich zaplanowano odstrzał 1270 osobników.

Za sporządzanie planów łowieckich i inwentaryzację zwierzyny, w tym szakali, odpowiadają dzierżawcy lub zarządcy obwodów (Koła Polskiego Związku Łowieckiego oraz prowadzący tzw. OHZ, najczęściej nadleśnictwa). Za zatwierdzenie planów odpo-

wiadają Lasy Państwowe (dla obwodów dzierżawionych – nadleśniczowie, a dla OHZ – dyrektorzy RDLP).

Dyrektywa Siedliskowa UE ujmuje szalaka złocistego w załączniku V, co oznacza wymóg, by jego ewentualne pozyskanie ze stanu dzikiego było zgodne z zachowaniem go we właściwym stanie ochrony. Jak dotąd, nie upubliczniono oficjalnej oceny stanu ochrony szakala dokonanej przez Polskę, mimo że obowiązek zaraportowania tej informacji do KE upłynął w czerwcu 2019 r.

Jak co roku, 15 sierpnia rozpoczął się sezon polowań na dzikie ptaki. Od kilku lat kampanię przeciwko polowaniu na ptaki prowadzi koalicja „Niech Żyją” <https://niechzyja.pl/> Pomimo pojawienia się w 2019 r. nowych istotnych argumentów naukowych przemawiających przeciwko polowaniom na głowienki, czernice, cyraneczki i łyski (ekspertyza IUCN dotycząca populacji tych gatunków) także i te ptaki ujęto jak zwykle w planach łowieckich.

Przy sporządzaniu planów łowieckich w ogóle nie szacuje się liczebności populacji ptaków, których odstrzał jest przewidywany, a tylko podaje się, wg uznania dzierżawców lub zarządców obwodów, optymalną liczbę zwierząt do pozyskania. Za zatwierdzanie tych planów odpowiadają Lasy Państwowe.

Dyrektywa ptasia UE dopuszcza polowania na niektóre gatunki ptaków (głowienki, czernice, cyraneczki, łyski i inne łowne w Polsce gatunki ptaków co do zasady do nich należą), ale wymaga (art. 7.1 i 7.4) zapewnienia, by polowania na te gatunki nie zagrażały wysiłkom podejmowanym w celu ich ochrony na obszarze ich występowania, były zgodne z zasadami rozsądnego wykorzystania i ekologicznie zrównoważonej kontroli gatunków danego ptactwa, oraz nie naru-

szały celu zachowania populacji gatunków ptaków, w szczególności wędrownych, na poziomie, który odpowiada w szczególności wymogom ekologicznym, naukowym i kulturowym.

Tymczasem Polski Komitet Krajowy IUCN opublikował 11 lipca 2019 r. ekspertyzę o stanie polskiej populacji głowienki, czernicy, łyski i cyraneczki i wpływie polowań na ten stan.

Objęte analizą gatunki ptaków to gatunki łowne, poluje się na nie nawet w obszarach Natura 2000 wyznaczonych dla ich ochrony, w skali Polski raportowane jest pozyskanie po kilka tys. szt. każdego z nich. Głowienka, czernica i łyska wykazują silny trend spadkowy i stały się gatunkami zagrożonymi (głowienka wręcz w skali globalnej), a raportowane pozyskanie łowieckie dotyczy bardzo znaczących części ich polskich populacji lęgowych i zimujących, istotnie to zagrożenie pogłębiając. W przypadku cyraneczki, dane są trudniejsze do interpretacji, ale polowania na nią w Polsce najprawdopodobniej pogłębiają istniejący kryzys populacji północnych. Konkluzją ekspertyzy jest, że „wszystkie cztery gatunki wykazują trend spadkowy i powinny być w trybie pilnym skreślone z listy gatunków łownych i umieszczone na liście gatunków objętych ścisłą ochroną gatunkową”.

Ekspertyza zwraca także uwagę na inne aspekty na styku łowiectwa i ochrony ptaków, wymagające zmiany (niewłaściwe okresy polowań zazębiające się z końcówką lub początkiem okresu lęgowego; szkodliwe polowania o świcie i zmroku zakłócające noclegowiska ptaków i ryzykowne pod kątem rozpoznawania gatunków, zatrucie środowiska śrutem ołowianym, niewłaściwa sprawałowawczość i planowanie, nieskuteczne zwalczanie obcych gatunków inwazyjnych).

Leśnicy chcą wizji konserwatorskiej ochrony przyrody i współpracy z organizacjami przyrodniczymi

W uchwale obradującego w dniu 14 września 2019 w Dąbrowce już 119 Zjazdu Delegatów Polskiego Towarzystwa Leśnego, przeczytać możemy między innymi:

5. Od wielu lat dostrzega się brak w polityce Państwa kompleksowej i spójnej wizji tworzenia i docelowej wielkości sieci obszarów chronionych (konserwatorskich form ochrony przyrody). Brak takiej wizji prowadzi do wielu konfliktów i nie służy

Ile będzie kosztować Natura 2000?

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska sporządziła i przedłożyła Komisji Europejskiej dokument „Priorytetowe ramy działań (PAF) dla sieci Natura 2000 w Polsce”. Takie dokumenty opracowywane są we wszystkich krajach, wg jednolitego wzoru narzuconego przez Komisję, a podstawą prawną ich opracowywania jest art. 8 dyrektywy siedliskowej, zobowiązujący państwa członkowskie do szacowania kosztów funkcjonowania sieci Natura 2000, w tym potrzeb finansowania ze środków europejskich.

Polski PAF został przygotowany na podstawie rzetelnego zebrania i podsumowania kosztów zadań zapisanych w sporządzonych dotąd planach zadań ochronnych, a dla obszarów nie pokrytych takimi planami - na oszacowaniu bazującym na powierzchni siedlisk

samej przyrodzie. Pilną zatem potrzebą jest wypracowanie w tym zakresie odpowiedniej polityki państwa i wytyczenie perspektywy jej wdrożenia, uwzględniającej proporcje pomiędzy potrzebami ochrony przyrody a rozwojem gospodarczym.

7. Ochrona przyrody w polskich lasach państwowych, będąca integralną częścią wielofunkcyjnej gospodarki leśnej nie dociera dostatecznie do świadomości społeczeństwa, a same Lasy Państwowe są coraz częściej uznawane za organizację dążącą do maksymalizacji zysku. Rodzi to potrzebę wypracowania nowej, skutecznej strategii edukacji leśnej społeczeństwa. Ważnym jej elementem powinien stać się dialog i współpraca z pozarządowymi organizacjami przyrodniczymi, oparte na merytorycznej argumentacji i służące przełamywaniu wzajemnych stereotypów i uprzedzeń.

podanej w SDF i na ocenie ich stanu ochrony (zależnie od stanu, założono że siedliska mogą wymagać restytucji, bądź tylko utrzymania). Zastrzec tu trzeba, że kalkulacje uwzględniają nie tylko bezpośrednie wydatki na ochronę przyrody, ale także np. dopłaty rolnośrodowiskowe do cennych siedlisk na obszarach Natura 2000, czy „nieuzyskane przychody” będące wynikiem wyłączenia z użytkowania pewnych fragmentów drzewostanów w Lasach Państwowych.

Dokonane w ten sposób przez GDOŚ oszacowanie kosztów na lata 2021-2027 dało wynik 4,49 mld EUR, co odpowiada rocznym kosztom około 2,7 mld zł. W skali kraju nie jest to kwota bardzo duża - odpowiada mniej więcej wielkości rocznego budżetu jednego miasta wielkości Szczecina. Jest jednak około dziesięciokrotnie większa od kosztów ochrony obszarów Natura 2000, których ponoszenie (w znacznej części ze środków UE) deklarujemy za lata 2014-2018.